

**ALLERGIA
IHO
ASTMA** &

Anafylaksialapsi varhaiskasvatuksessa

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry

Sisältö

Anafylaksialapsi varhaiskasvatuksessa.....	3
Mikä on anafylaksia?	4
Yhteistyöpalaveri henkilökunnan kanssa	5
Adrenaliini kulkee aina siellä missä lapsikin.....	7
Turvallinen ruokailu	9
Hyviä käytäntöjä koulun retkille, nyttäreille ja juhlapäiviin.....	10
Ensiapuohjeet anafylaksiatilanteessa	11
Ota opiksi läheltä piti tai anafylaksiaan johtaneista tilanteista	13
Terveisiä anafylaksialasten huoltajilta henkilökunnalle	15
Allergia-, iho- ja astmaliiton neuvonta	16
Minulla on anafylaksia -lomake.....	17
Adrenaliini-injektorin annostelu pikkulapselle -ohje.....	18
Jos epäilet anafylaksiaa	19

Julkaisija: Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry

Tekijät: Anu Sauliala ja Katariina Ijäs

Julkaistu: 02/2026, versio 1.0

Anafylaksialapsi varhaiskasvatuksessa

Miten turvata anafylaksialapsen päivät varhaiskasvatuksessa kuten päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkipuistossa tai kerhossa? Tätä miettivät niin anafylaksialapsen huoltajat kuin varhaiskasvatuksen ammattilaiset, ruokahuollon henkilökunta ja muutkin työntekijät.

Tähän oppaaseen on koottu käytännön vinkkejä, miten huomioida anafylaksian riski. Anafylaksiaa pitää ennaltaehkäistä ja ensiaputilanteessa pitää osata toimia nopeasti ja oikein. Oppaassa on myös kerrottu tilanteista, joissa anafylaksia on tullut tai lapsilla on ollut läheltä piti -tilanne.

Vaikka anafylaksia voi pelottaa, kun ottaa huomioon tietyt asiat ja on sopivan tarkka, niin tyypillisesti päivät sujuvat helposti ja turvallisesti. Anafylaktiset reaktiot ovat harvinaisia ja niitä on helppo ehkäistä.

Kannattaa myös tutustua www.allergia.fi/anafylaksia -nettisivuihin. Niille on kerätty tietoa anafylaksiasta ja sivuilta löytyy myös video adrenaliinin antamisesta. Hyödyntäkää materiaalia ja tehkää yhdessä lapsen päivistä mahdollisimman turvallisia ja sujuvia!

**Yhteistyöllä, tiedolla ja ratkaisuja etsivällä asenteella
saadaan turvattua lapsen päivät!**

Mikä on anafylaksia?

Anafylaksia on hengenvaarallinen ja nopeasti etenevä allerginen reaktio, jossa oireena voivat olla muun muassa ihottuma, yskä, äkillinen nenän vuotaminen, oksentelu, vatsakipu ja hengitysvaikeus. Lasten yleisimmät anafylaksian aiheuttajat ovat pähkinät, maito, kananmuna ja vehnä.

Murunen tai tippa allergisoivaa ruoka-ainetta voi aiheuttaa anafylaksian. Tyypillisesti anafylaksia tulee 10–30 minuutin päästä altistuksesta. Anafylaksian ensiapu on välittömästi annettu adrenaliini, sen voi antaa kuka vaan. Ensiapu voi pelastaa anafylaksian saaneen hengen. Antamisen jälkeen soitetaan hätänumeroon 112. Jokainen osaa pelastaa hengen, sinäkin!

Anafylaksiariskin kanssa elävällä lapsella on täysi oikeus osallistua varhaiskasvatukseen muiden lasten tavoin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisuudesta arjesta sekä varmistaa, että hän voi osallistua toimintaan yhdenvertaisesti.

Anafylaksian ensiapu on välittömästi annettu adrenaliini, sen voi antaa kuka vaan. Ensiapu voi pelastaa anafylaksian saaneen hengen. Antamisen jälkeen soitetaan hätänumeroon 112.

Yhteistyöpalaveri henkilökunnan kanssa

- Varhaiskasvatuksen alkaessa tai henkilökunnan vaihtuessa yhteistyöpalaveri helpottaa kaikkia osapuolia.
- Yhteistyöpalaveriin on hyvä ottaa mukaan ryhmän aikuiset ja anafylaksialapsen huoltajat, mahdollisesti myös ruokapalvelutyöntekijä, yksikön johtaja tai muita henkilöitä.
- Asioita, jotka yhteistyöpalaverissa kannattaa käydä läpi ovat mm. anafylaksian ennaltaehkäisy, oireet vahingon sattuessa, ensiapu ja jälkitoimet sekä miten ja missä säilytetään adrenaliinia. Palaverin yhteydessä kannattaa keskustella siitä, onko perheelle ok, että päiväkodissa on henkilökunnan ja sijaisten käytettävissä lapsen kuvalla varustettu lomake, johon on merkitty lapsen allergiat, oireet, lääkitys sekä miten toimitaan anafylaksiatilanteissa.
- Hyödyllisiä materiaaleja palaverin tueksi:
www.allergia.fi/anafylaksia -sivut,
Anafylaksia-opas,
adrenaliini-harjoitusinjektori,
Adrenaliini-injektoren pistäminen -video,
Minulla on anafylaksia -lomake (s. 17)
- Sopikaa, miten erityisruokavaliolomake toimitetaan keittiölle.
- Lapselle laaditaan aina yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma, jossa sovitaan vastuut, toimintatavat ja ensiapu. Lääkehoitosuunnitelma liitetään osaksi lapsen varhaiskasvatus-suunnitelmaa ja se päivitetään säännöllisesti tai olosuhteiden muuttuessa.
- Koko henkilökunnan kannattaa opetella anafylaksian ensiapu eli antamaan adrenaliinia. Harjoitusinjektoreita saa apteekeista ja netistä.

- Lähettäkää oleelliset tiedot anafylaksiariskin huomioimisesta ja ensiavusta viestinä koko henkilökunnalle.
- Sopikaa, miten toimitaan, jos ryhmässä tai ruokahuollossa on sijainen, tai lapsi on varahoidossa.
- Jos lapsella on laajoja vakavia allergioita, pohtikaa onko hänellä siksi erityisen tuen tarvetta. Joissain tilanteissa lapsen oikeus varhaiskasvatukseen voidaan turvata esimerkiksi oikea-aikaisella ja oikein mitoitettulla tuella. Jos lapsen anafylaksiatilanne on vaikea, erityisen tuen hakeminen voi olla perusteltua turvallisen arjen varmistamiseksi. Tuen tavoitteena on poistaa osallistumisen esteitä ja rakentaa turvalliset puitteet, joissa lapsi voi toimia yhdenvertaisesti muiden lasten mukana.
- Perheen tuoman Minulla on anafylaksia -lomakkeen (s. 17) voi laittaa lapsen kuvalla varustettuna ryhmän seinälle / kaapin sisäoveen.
- Miettikää, vaikuttaako anafylaksian riski esimerkiksi käytettäviin askartelumateriaaleihin. Voiko lapsi askarrella tietyistä elintarvikepakkauksista tai käyttää esimerkiksi muovailuvahaa tai taikataikinaa.
- Miettikää, miten allergioita tai anafylaksiaa voisi käsitellä ryhmässä. Vaihtoehtoina on esimerkiksi lukeminen, piirtäminen, näyttelemineen, huoltaja tai lapsi kertoo anafylaksiasta, ensiavun opettelu...

Jos henkilökunnalla on yhtään epävarma olo, aina kannattaa olla yhteyksissä huoltajiin.

Adrenaliini kulkee aina siellä missä lapsikin

- Adrenaliinia säilytetään esim. repussa, lääkepussissa, vyölaukussa tai juoksuvyössä. Perhe hankkii säilytuspussin. Miettikää, mikä on turvallinen paikka adrenaliinin säilytykseen, jotta se on helposti saatavilla, mutta lapset eivät pääse niihin käsiksi.
- Lapsen mukana on aina kaksi adrenaliinia. Toinenkin käytetään, jos anafylaksia ei laannu tai adrenaliinia antaessa käykin joku virhe, eikä lääke mene perille.
- Varhaiskasvatuksessa voi olla lisäksi adrenaliinia varalla esimerkiksi ryhmän laatikossa, ruokalassa tai muualla paikassa, johon pääsee koko henkilökunta.

- Adrenaliinit kulkevat aina siellä missä lapsikin, eri ryhmissä, ruokalassa, retkillä ja niin edelleen.
- Huomioikaa adrenaliini-injektoreiden säilytyslämpötila: +5... +25 C eli injektorit eivät saa kylmetä tai lämmetä liikaa. Kannattaa hyödyntää termospusseja. Adrenaliini-injektorit säilytetään pimeässä, esimerkiksi myyntipakkauksessa tai suoja-pussissa.
- Säilytyspussissa voi olla mukana myös lapsen muita allergia- tai astmalääkkeitä.
- Säilytyspussiin kannattaa laittaa tiedot lapsen allergioista, lääkityksestä sekä huoltajien yhteystiedot, jotta ensiaputilanteessa ne löytyvät nopeasti.

Huolehdi hellepäivinä, että adrenaliini-injektori pysyy alle 25 asteessa.

Turvallinen ruokailu

On monenlaisia tapoja hoitaa ruokailutilanteet turvallisesti. Valitkaa kyseiselle lapselle sekä teidän yksikköönne sopivin tapa. Tässä on muutamia erilaisia tapoja, miten ruokailutilanteita voi järjestää.

- Tarjottimella valmis annos, joka on peitetty ja merkattu nimellä. Ruuan ainesosat lukevat mukana.
- Ruokailussa mukana oleva aikuinen tarkistaa ruuan sopivuuden ja varmistaa, ettei esimerkiksi vieressä kaatunut maito pääse kosketuksiin allergisen kanssa.
- On hyvä, että aina kaksi henkilöä tarkistaa ruuan sopivuuden, esimerkiksi ruokapalvelutyöntekijä ja ryhmän aikuinen.
- Pohtikaa, mikä on paras ruokailupaikka. Kuka istuu allergisen vieressä, onko aikuinen samassa pöydässä, syövätkö kaikki allergiset omassa pöydässään.
- Selvittäkää, voiko lapsi syödä ”Saattaa sisältää” -tuotteita.
- Onko mahdollista olla esimerkiksi ”pähkinätön yksikkö” eli ruokailuissa, eväsretkillä, nyyttäreillä tai muissa vastaavissa ei ole ollenkaan pähkinää sisältäviä eikä saattaa sisältää pähkinää -tuotteita.
- Ruuan pitäisi olla samankaltaista ja yhtä ravitsevaa, esimerkiksi jäätelöä ei voi korvata näkkileivällä.
- Huomioitavaa: Erillinen margariini allergiselle (rasiassa voi olla muruja), pöytien pyyhintä ennen ruokailua, keitä istuu vieressä, tarvitaanko koko ryhmän käsien pesu ruokailun jälkeen.

Hyviä käytäntöjä koulun retkille, nyyttäreille ja juhlapäiviin

- Anafylaksialapselle pyritään tarjoamaan yhdenvertainen kokemus myös erikoistilanteissa.
- Ryhmän kaapissa tai repussa on varalla vaihtoehtoinen tuote, esimerkiksi karkki tai keksi. Perhe hankkii sopivat herkut.
- Ryhmän aikuinen voi laittaa huoltajalle kuvat tuotesisällöistä ja huoltaja kuittaa, sopiiko tuote lapselle.
- Ylimääräinen aikuinen (esimerkiksi avustaja tai anafylaksialapsen huoltaja) on mukana erikoispäivinä varmistamassa turvallisuutta.
- Retkillä on aina adrenaliinit mukana.
- Ryhmässä voidaan sopia, ettei sinne tuoda erikoispäivinä mitään vaikeita oireita aiheuttavaa allergeenia, esimerkiksi pähkinää sisältäviä tuotteita.
- Leivontapäivänä koko luokka voi leipoa allergiselle sopivalla reseptillä. Erimenu.fi -osoitteesta löytyy erityisruokavalioihin sopivia reseptejä.
- Voi miettiä, miten muutoin voi juhlia kuin ruuan kautta.
- Ryhmän aikuinen voi laittaa perheen luvalla luokan huoltajille viestiä, että luokassa on allergisia asioille X ja Y ja tämä toivotaan huomioitavan eväissä ja synttäritarjoiluissa.
- Anafylaksialapselle erikoispäivät voivat olla stressaavia. Luodaan kotona ja ryhmässä turvallista tunnelmaa ja sanoitetaan lapselle, miten allergiat huomioidaan.

Ensiapuohjeet anafylaksiatilanteessa

TUNNISTA OIREET

Anafylaksian oireita voivat olla esimerkiksi:

- ihottuma
- hengitysvaikeus
- yskä
- turvotus
- oksentelu
- tajuttomuus
- vatsakipu

TOIMI NÄIN

- **Jos mietit, pitäisikö adrenaliinia antaa, niin anna.** Adrenaliini ei ole vaarallista. Adrenaliini-injektorin käyttö on ensiapua, joka on jokaisen velvollisuus.
- **Adrenaliini-injektorin käyttö:**
  - Irrota adrenaliini-injektorin turvakorkki.
  - Paina injektorin kärki reiden ulkosyrjää vasten reippaasti, niin että kuulet klik-äänen.
  - Adrenaliinin voi pistää ohuiden vaatteiden läpi.
  - Pidä injektorin painettuna reittä vasten 10 sekuntia.
  - Nosta injektorin pois ja hiero pistoskohtaa 10 sekunnin ajan.
- **Annettuasi adrenaliinin, soita 112** ja kerro epäileväsi anafylaksiaa.
- Rauhoittele lasta ja tee hänen olonsa mahdollisimman helpoksi.
- Soita anafylaksialapsen huoltajalle.
- Sovi, kuka lähtee lapsen kanssa ambulanssin mukana sairaalaan. Anafylaksia vaatii aina seurannan sairaalassa, sillä osalla oireet uusivat vielä useamman tunnin päästä.

Miten toimia, jos epäilet, että anafylaksialapsi on saanut vahingossa väärää ruokaa, mutta oireita ei ole

- Jos epäilet, että lapsi on saanut väärää ruokaa, mutta anafylaksiaoireita ei ole, tarkkaile tilannetta.
- Älä jätä lasta ilman aikuisen valvontaa.
- Soita anafylaksialapsen huoltajalle ja sopikaa, miten toimitte.
- Anna tarvittaessa muut lapsen tarvitsemat lääkkeet ohjeen mukaan (antihistamiini, kortisonitabletit, avaava astmalääke).

Anafylaksiatilanteen jälkikäteen

- Käykää tilanne läpi niin lapsen, perheen, ryhmän kuin henkilökunnankin kanssa.
- Muistakaa hyödyntää varhaiskasvatuksen vakuutukset, jos on tullut anafylaksia ja siitä kuluja, esimerkiksi ambulanssimaksu, uudet adrenaliinit ja niin edelleen.
- Ryhmän aikuinen, yksikön johtaja ja/tai ruokapalvelutyöntekijä tekee oman kuntansa ohjeiden mukaisen kirjallisen ilmoituksen vaaratilanteesta.
- Yksikön johtaja kutsuu kokoon tapaamisen, jossa vaaratilanne käydään läpi ja mietitään, miten tulevaisuudessa voitaisiin vaaratilanne ennaltaehkäistä ja toimia turvallisemmin. Yksikön johtaja toimittaa tiedon vaaratilanteesta kunnan ohjeiden mukaan esimerkiksi hyvinvointipäällikölle.
- Perhe voi tehdä Ruokaviraston ilppa.fi-palveluun ilmoituksen ruuan aiheuttamasta allergisesta reaktiosta.

Ota opiksi läheltä piti tai anafylaksiaan johtaneista tilanteista

”Ruokailun yhteydessä oli vuokien kansissa nimet, kenelle ruuat sopivat. Vuokien kannet olivat sekoittuneet ja lapsi sai väärää ruokaa.”

”Maito oli läikkynyt toiselta lapselta lapseni päälle. Hoitopaikka ei ymmärtänyt antaa antihistamiinia ja olla valmiudessa antamaan adrenaliinia. Onneksi soittivat vanhemmille ja kertoivat, mitä oli tapahtunut.”

”Lapsi sai väärää ruokaa, eikä adrenaliinia tajuttu pistää ajoissa. Anafylaksia ehti kehittyä vaikeaksi ja lapsi oli teho-osastolla.”

”Muffinssissa luki vain päällä lapsen nimi, ei mitä sisältää. Muffinssit olivat menneet keittiöllä sekaisin ja lapsi sai anafylaksian. Tämän jälkeen on aina ollut nimi ja tuoteseloste mukana.”

”Lapsi sai suklaakarkkia, jonka tuoteselostetta ei luettu. Sai anafylaksian.”

”Lapseni ruokien kanssa on käynyt muutaman kerran niin, että ruoka on sekaantunut ja on saanut väärää ruokaa. Onneksi lapsi itse on tarkkana ja on vältetty pahimmat seuraamukset.”

”Välipalalla oli tarjolla pähkinää, lapsi sai reaktion.”

”Retkelle lähtiessä aikuisen oli tarkoitus ottaa adrenaliinit laukkuunsa, mutta oli unohtanut ne.”

”Lapsi käsitteli kananmunakennoja ja sai siitä oireita.”

”Lapsi sai karjalanpiirakan. Aikuinen huomasi, että piirakka oli erilainen kuin aiemmin ja kävi tarkistamassa, mitä se sisältää. Se olikin lapselle sopimaton.”

”Ryhmän aikuinen soitti, että tule hakemaan lapsi kotiin, kun lapselle on tullut vatsatauti. Tuli ilmi, että lapsi oli syönyt hetkeä aiemmin munkin. Sanoin, että antakaa varmuuden vuoksi allergialääkettä. Sen jälkeen tilanne eteni nopeasti anafylaksiaksi ja lapsi lähti ambulanssilla sairaalaan. Kuulin jälkikäteen, että yksikön henkilö oli käynyt tilannetta läpi, mutta kukaan ei ollut minuun yhteyksissä. Tilanne vaivasi minua pitkään.”

Terveisiä anafylaksialasten huoltajilta henkilökunnalle

”Teette arvokasta työtä, kiitos siitä! Tiedän, että teillä on miljoona asiaa muistettavana ja huolehdittavana muutenkin, joten yritän vanhempana muistaa infota ajoissa tarvittavat käytännöt lapseni allergioita koskien, jotta varhaiskasvatuksessa voidaan keskittyä olennaiseen.”

”Kiitos, kun otatte anafylaksian riskin tosissaan ja kuuntelette vanhempia. Muistuttakaa anafylaksiaperheitä erityisesti nyttäreistä tms.”

”Yhteistyöllä kaikki sujuu.”

”Ottakaa anafylaksian riski vakavasti ja tutustukaa oppaisiin/videoihin asiasta (mm. www.allergia.fi/anafylaksia). Pyytäkää koulutusta ja kertausta riittävän usein sekä harjoitelkaa adrenaliinin käyttöä vuosittain.”

”Anafylaksiaan on syytä suhtautua vakavasti ja on oltava erittäin huolellinen, jotta vahingoilta voitaisiin välttyä. Anafylaksiaa ei kuitenkaan saa pelätä niin, että se estää ”normaalin” suhtautumisen lapseen.”

”Anafylaksian kanssa voi elää normaalisti, mutta lapselle pitää olla turva aikuisista, jotta lapsi ei joudu elämään tiedostamansa hengenvaaran varjossa lapsuuttaan.”

”Asiaa ei kannata pelätä, mutta se tulee ottaa vakavasti. Aina kannattaa kysyä vanhemmalta, jos jonkin ruuan sopivuus yhtään epäilyttää.”

”Kiitos kun pidätte lapsestani huolta.”

Allergia-, iho- ja astmaliiton neuvonta

Ammattilaiset ja perheet voivat saada henkilökohtaista ja maksutonta neuvontaa anafylaksiaan ja anafylaksialapsen hoidon turvaamiseksi Allergia-, iho- ja astmaliiton neuvonnasta: www.allergia.fi/neuvonta.

Ruokailuihin liittyviin tilanteisiin saa käytännön vinkkejä Pirkanmaan Allergia- ja Astmayhdistyksen ruoka-allergianeuvonnasta: www.pirkanmaanallergia.fi.

Minulla on anafylaksia

Lapsen
kuva

Nimeni on: _____

Minulle voi tulla vakava allerginen reaktio eli anafylaksia.

Saan vakavia oireita näistä ruoka-aineista:

Vakavien allergiaoireiden tullessa:

- Pistä adrenaliini-injektori välittömästi reiteni ulkosivuun, vaikka vaatteiden läpi.
- Pidä injektori painettuna reittä vasten 10 sekuntia.
- Nosta injektori pois ja hiero pistoskohtaa 10 sekunnin ajan.
- Soita 112 ja kerro epäileväsi anafylaksiaa.
- Ilmoita allergisesta reaktiosta huoltajilleni.
- Jos oireeni eivät lievene tai jos ne palaavat, pistä uusi adrenaliini-injektori 5 minuutin kuluttua edellisestä pistoksesta.
- Jos mietit, pitäisikö pistää, niin pistä. Adrenaliini ei ole vaarallista!

Anafylaksian oireita voivat olla

- iho-oireet kuten ihottuma tai nokkosihottuma
- turvotus
- yskä
- oksentelu
- vatsakipu
- hengitysvaikeus
- tajuttomuus
- muuta:

Ensiavun jälkeen ilmoita allergisesta reaktiosta seuraaville henkilöille:

Nimi & puh:

Nimi & puh:

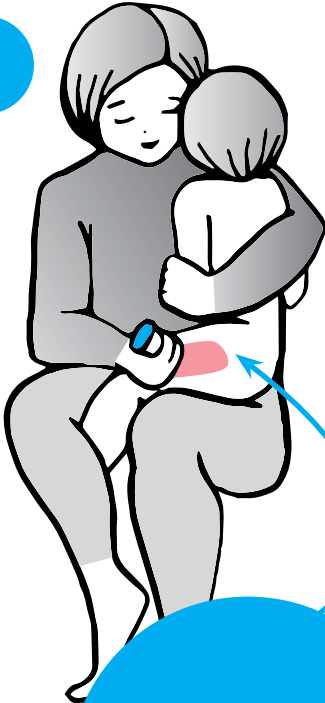
Lisälääkkeenä minulla on:

Adrenaliini-injektorin annostelu pikkulapselle

Esimerkkejä tukevasta pistosasennosta istuen ja makuulla

ALLERGIA
IHO & ASTMA

1

Pidä lasta tiukasti kiinni ja tue lapsen kehoa omaa kehoasi vasten.

Aseta lapsen toinen käsi selkäsi taakse.

Lukitse lapsen jalat jämekästi omien jalkojesi väliin.

adrenaliini-injektorin ohjeen mukaisesti reiden ulkosivuun.

Paina kehollasi lapsi tukevasti maata vasten ja lukitse jalat polven avulla paikoilleen.

On tärkeää, ettei lapsi pääse liikkumaan annostelun aikana.

Injektorita tulee pitää painettuna reisilihakseen laskien rauhassa kymmeneen.

Hiero pistoskohtaa noin 10 sekunnin ajan.

Adrenaliinin voi annostella vaatteen läpi.

KUVAT: KAISA TUOMINEN

2

SOITA 112 ja ilmoita, että lapsi on saanut anafylaksian ja hänelle on annettu adrenaliinia.

3

Anna lapselle lisäksi seuraavat lääkkeet:

4

Jos oireet eivät laannu tai pahenevat uudelleen. Pistä uusi injektorit.

Adrenaliini-injektorin käyttö on HENGEN PELASTAMISTA, ei lääkintää! Adrenaliinin annostelun jälkeen lapsi on AINA toimitettava viipymättä sairaalahoitoon!

Lisätietoja anafylaksiasta löydät allergia.fi/anafylaksia

Liity jäseneksi allergia- ja astmayhdistykseen!

www.allergia.fi/liity

Jos epäilet anafylaksiaa

1. Tunnista anafylaksian oireet:

iho-oireet kuten ihottuma tai nokkosihottuma, turvotus, yskä, oksentelu, vatsakipu, hengitysvaikeus, tajuttomuus.

2. Jos mietit, pitäisikö adrenaliinia antaa, niin anna.

3. Adrenaliini-injektorin käyttö:

- Irrota adrenaliini-injektorin turvakorkki.
- Paina injektorin kärki reiden ulkosyrjää vasten reippaasti, niin että kuulet klik-äänen.
- Adrenaliinin voi pistää ohuiden vaatteiden läpi.
- Pidä injektorin painettuna reittä vasten 10 sekuntia.
- Nosta injektorin pois ja hiero pistoskohtaa 10 sekunnin ajan.

4. Annettuasi adrenaliinin, soita 112 ja kerro epäileväsi anafylaksiaa.

5. Jos oireeni eivät lievene tai jos ne palaavat, pistä uusi adrenaliini-injektori 5 minuutin kuluttua edellisestä pistoksesta.